

БОГДАН НИКОЛОВ

БОРОВАН

chitanka.info

ПРЕДГОВОР

Авторът на тази книга Старши научния сътрудник и кандидат на историческите науки Богдан Николов (роден 1926 г.) е известен историк, археолог и краевед. Защитил е дисертация на тема: „Развитие на халколитните култури в Западна България“ и е хабилитиран за Ст.н.с. през 1983 г. Автор е на повече от 500 научнопопулярни статии в регионалния и централен печат. Почти 32 години е работил на терена като археолог. Откривател е на една неизвестна на науката праисторическа култура и на глинените плочки с писмени знаци, които са първата протописменост в Европа. Участвал е в откриването на Врачанското съкровище и под негово ръководство бе открит втория дял на прочутото Рогозенско тракийско съкровище. Публикувал е повече от сто научни статии, студии и отделни книги по археология, история и методика на преподаването на история в известията на АИМ при БАН, в списанията Археология, Векове, Изкуство, Музеи и паметници на културата, История и география, Обзор и в сборника „Внекласная работа по истории“ — Учпедгиз — 1963, Москва. Негови изследвания са отпечатани в Англия, Германия, Румъния, САЩ, Холандия, Франция (списание Археоложи) и др. Участвал е в международни конгреси по археология в Будапеща, Букурещ, Варна, Нотингам и др. Автор е на редица отпечатани книжки за историята на селата Алтимир, Букьовци, Галатин, Галиче, Градешница, Девене, Камено поле, Липница, Софрониево, Крушовица и др. През 1955–1958 г. Б. Николов беше учител по история в борованската гимназия и тук създаде кръжок по история и археология, музейна училищна сбирка, която получи национална награда и редактираше ученическото списание „МЛАД ТВОРЕЦ“, в което сътрудничеха неговите кръжочници и млади белетристи и поети от гимназията. През тези години той е събрал обилен археологически материал и архивни документи от Борован, а също така имена на местности и родове, които са в основата на настоящето изследване. Поради липса на средства читалището все отлагаше издаването на историята на

Борован, но тази година, благодарение на инициативата и средствата на господин кмета Петър Цветковски, изданието се осъществи.

Асен Кискимов
редактор

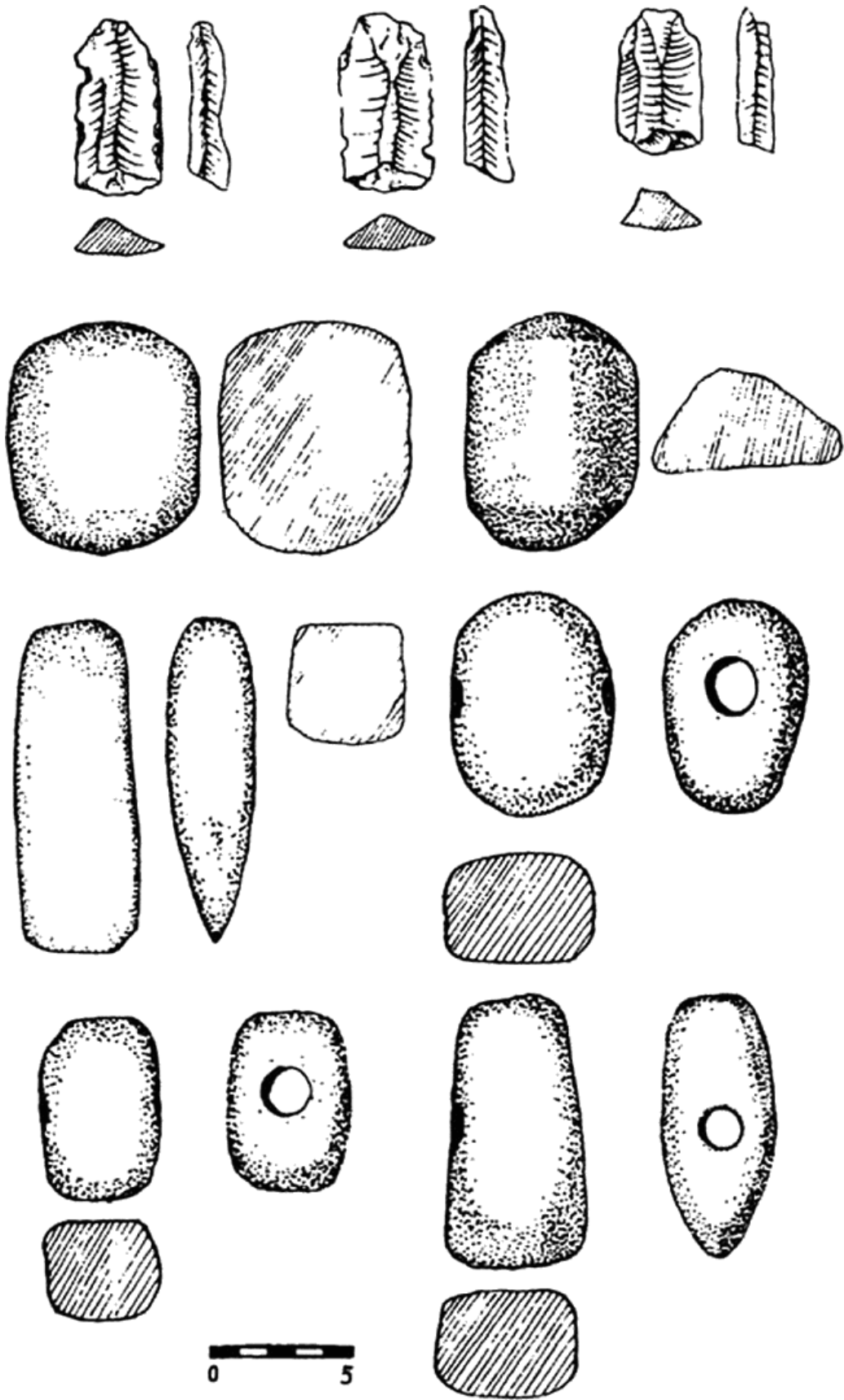
БОРОВАН

Население: 1860 г. — 250 двора^[1], 1872 г. — 262 къщи и 532 венчила^[2], 1910 г. — 4295 жители, 1926 г. — 5598, 1934 г. — 5835, 1946 г. — 5905, 1965 г. — 4886, 1975 г. — 4347, 1992 г. — 2973 жители.

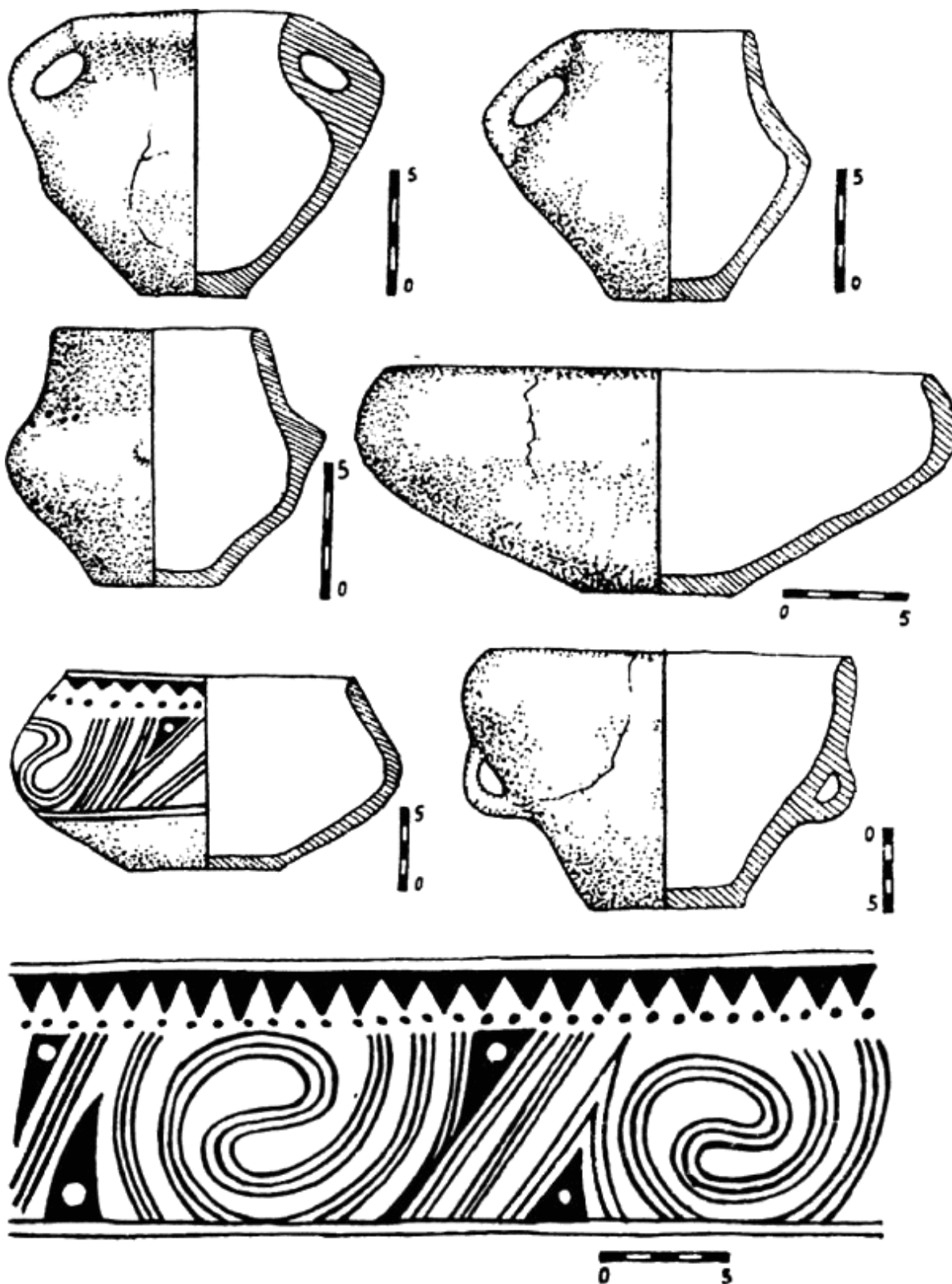
Борован е едно от големите села в Северозападна България. Намира се на 30 км северно от Враца и е разположено в малка котловина на Дунавската столова земя. През селото тече рекичката Барата, която изтича от изворите Велчов лъг, Изварковец, Войника, Слатина, Гъбов дол, Церов дол и Потока и тече през Добралево, Сираково и Бързина и дава началото на река Бързина, наричана още Бързица. Влива се като ляв приток в река Скът при с. Липница. Плодородното землище на Борован заема площ от 80 896 дка и граничи на изток със землищата на Търнава, Соколаре и Джурилово (Нивянин), на юг с Оходен, на запад с Девене и Малорад и на север с Добралево. Борован е събран тип селище, но се дели условно на следните махали: Божур махала, Босашка, Диковска, Дреньовска, Горния и Долния край, Жия, Кьоше пирак, Стойчовска, Тарльовска и Ченгенето. Някои от махалите носят родови имена, а другите са пейоративни.

Районът на Борован е обитаван от човешки общества още през медно-каменната епоха или преди шест хиляди години. Известни са две праисторически селища от тази епоха. Останките на едното са на север от Борован в местността Езерото. Но на това селище не са правени археологически разкопки и не се знае нищо за неговата периодизация и стратиграфия. Другото селище е в местността Лапчовец до язовира. За да установим дебелината на културния пласт на праисторическото селище при Лапчовец и да се определи неговата хронология и стратиграфия през 1966 г. тук бе извършен археологически сондаж. Изкопът с дължина 10 м и ширина 5 м бе направен в южната част на селището. Достигна се на 1 м дълбочина от повърхността на хумусния пласт, след което се появи жълтокафява стерилна глина. Установи се, че на това място културния пласт на праисторическото селище има средна дебелина 0,80 м, а хумусът е 0,20 м. При нашия сондаж бяха разкрити

части от два опожарени подове на жилища, разположени един над друг. Стана ясно, че това селище е заселвано два пъти и двата пъти е унищожено от стихийен пожар и неговите обитатели са го напуснали завинаги. Двата опожарени строителни хоризонта принадлежат на една и съща епоха — първия период на медно-каменната епоха. Събран беше обилен археологически материал от кремъчни и каменни оръдия на труда, няколко цели глинени съдове, части от жертвеници, плоски хромелни камъни за смилане на зърната и човешки фигури от глина. Кремъчните оръдия са стъргалки и ножовидни пластинки, служили за стъргане на кожи, за обелване на пръчки за стрелите на лъка и др. дейности. Сред каменните оръдия са чукалки, брадви, боздугани и бойни чукове. Чукалките са служили за стриване храни, брадвите за дърводобив, а боздуганите и бойните чукове за отбрана от неприятели (обр. 1). Керамиката е най-характерния белег за това селище. Глинени съдове показват богато разнообразие на форми. Някои от тях са украсени с врязани геометрични мотиви (обр. 2). Съдовете с неустойчиви дъна са имали отделни цилиндрични поставки от глина, които също са украсени с врязаните традиционни за епохата геометрични мотиви (обр. 3). Идолната и жанровата пластика от селището при Лапчовец е представена от жертвеници, от фигурки на животни и човешки фигурки (обр. 4). Човешкото тяло е представено доста схематично, особено лицето, а ръцете са само загатнати, фигурите са прави и обърнати напред. Украсени са с врязани пиктограми и идеограми, които са считани за най-древната протописменост в Европа. Всички фигурки са изработени от глина и са добре изпечени. Свързани са били с религиозния култ на праисторическия човек и с неговата ярко изразена сценичност и образност. Всъщност тези човешки фигурки от глина се смятат за най-древната пластика по нашите земи. В тях е била вложена идея за различни божества, отъждествявани с плодородието и природните стихии.^[3]

Обр. 1. Оръдия на труда от кремък и камък, намерени в селището от медно-каменната епоха в местността Лапчовец.

Обр. 2. Съдове от глина и техните орнаменти, открити в праисторическото селище от медно-каменната епоха в местността Лапчовец.

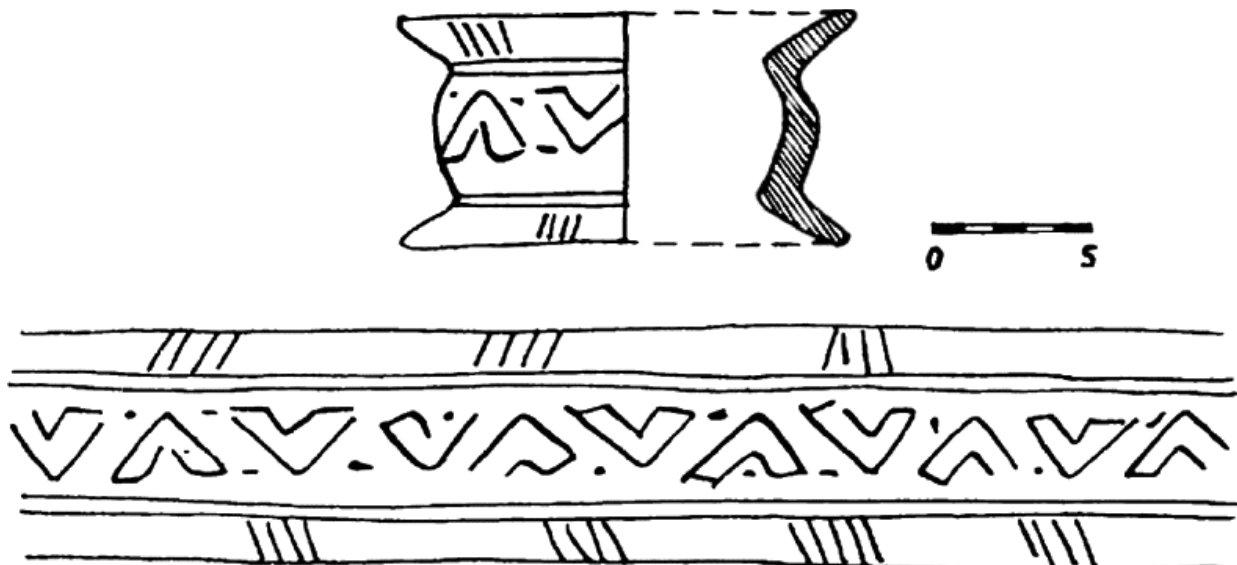
От бронзовата епоха се намират следи в местността Васков чукар — височина на Борованската могила. Тук е намерена една бронзова брадва, характерна за тази епоха (обр. 5)^[4]. През желязната епоха или първото хилядолетие пр.н.е., в района на Борован е имало две тракийски селища и два тракийски могилни некрополи. Останките на едното селище и неговият могилен некропол са в местността Тиев лъг — североизточно от Борован. Другото тракийско селище се е намирало в местността Езерото, но неговия могилен некропол бе унищожен. В една от могилите при Тиев лъг е открито погребение на тракийски воин, който е загинал в бой и тук е изгорен на клада заедно със своя боен кон. Сетне върху пепелта на кладата е натрупана могила. От оръжието на боеца са запазени тракийска желязна юзда за ездитен кон, желязен меч и нож и умбо от щит.^[5] Могилите от тракийското селище в Езерото бяха унищожени при засаждане на лозе през 1956 г. В една от тези могили, наричана Блъсната могила, бе разкрито погребение на тракийски воин, заедно с неговия боен кон. В основата на могилата имаше пепел и въглища от клада, а също и необгорели кости на човек и кон. Сред тях бяха намерени един добре запазен желязен двуостър меч с дължина 102 см, желязна юзда с двуделен строг зъбалец, желязно умбо от щита на боеца и една великолепно изработена сребърна торква с гравирани орнаменти, която е украсявала шията на боеца (обр. 6 и 7). Тракийските могилни погребения от Тиев лъг и Блъсната могила сочат определено втори век пр.н.е.^[6]

Днешното село Борован лежи върху останките на едно голямо трако-римско селище. При изкопни работи в дворовете се намират погребения от I–IV в., а заедно с тях и глинени съдове и римски монети, които се съхраняват в читалищната музейна сбирка на Борован. На височината Борованска могила се виждат развалините на голяма късноримска крепост (обр. 8). Запазени са основите на крепостните стени и кулите, а под крепостта е Мечата дупка, която е привлекателен обект за иманярите. Според тях в Мечата дупка са укрити несметни съкровища. Но трябва да се знае, че тази късноримска крепост е изпълнявала определени стражеви функции и в нея е бил настанен

гарнизон от римски войници. Освен керамика, римско въоръжение и римски монети в развалините на тази крепост нищо друго досега не е намерено. За Градището на Борованската могила се разказват още много легенди и предания и вероятно за него е създадена народната песен „Хала Саламандра на Борованската могила...“ На 6 км южно от Борован по левия бряг на р. Скът, върху висока камениста тераса, наречена Стругарка, има следи от българско средновековно селище. Преданието разказва, че тук някога се е местило село Борован през ранните векове на турското робство, когато в района е върлувал разбойника Колчак.

Село Борован е заварено от турските поробители с днешното си име в края на XIV век. В първите векове на робството част от жителите на Борован са били войнагани. Султанската власт е наследила войнаганския институт от Второто българско царство, когато определена категория селяни са давали войници за царя. Тези бащинници са били освободени от някои данъци и са своили бащините си имоти от работна земя, гори и ливади. Султанската власт е освободила войнаганите от някои видове данъци и им е разрешила да своят земята си, но войнаганите не са били във войската, а са ходили в Цариград да гледат султански коне и да косят султански ливади. Ето такива са били и борованските войнагани. Когато е идвал редът им да заминат на Цариград те са изпращани от близките си с гайди и брецала до извора Войника и там са се разделяли. В османски регистър за войник е записан Мерджан, син на Радослав от Борован, който е в списъка на войнаганите от с. Камено поле. Регистърът има дата 1548 г.^[7] През втората половина на XVI в. има вече цял списък на войнаганите от с. Борован, спадащо към каза Враца. Този списък съдържа тридесет имена на войнагани от Борован. Сред имената правят впечатление имената Нено, син на Никола и Нено, син на Пенко^[8]. Може би това са членове на рода Неновци? В един друг регистър за войнагани от първата половина на XVIII в. фигурират имената на 23 борованчени. Сред тях са забележителни Братой, син на Добромир, Велчо, син на Деян, Доно, син на Добрин, Драгой, син на Доно, Митрин, син на Доно и др.^[9] Прави впечатление, че тези лични имена отговарят на родовите днес в Борован: Братоевци, Велчовци, Доновци... И това не е никак чудно, щото наскоро бе преведен един османски документ с дата 1614 година, в който са имената на 325 жители на Борован, което тогава е

спадало към каза Враца, а по-късно преминава административно към Раховската каза. Преводачът на този османски документ е Румен Ковачев^[10]. Най-често срещаните лични имена в този списък са: Ботун (образувано от Бото и -ун, както Пекун, Славун и пр.), Брато, Братко, Братой, Бръчко, Велчо, Вельо, Влад, Герго, Драган, Драгой, Душко, Иван, Марко, Неделко, Ничо, Пейо, Петко, Петър, Радо, Радун, Размир, Радунчо, Русин, Стан, Стойно, Стойчо, Съботин, Тодор и др. Любопитното е това, че тези лични имена съвпадат с имената на старите родове в Борован като: Братоевци, Велчовци, Вельовци, Герговци, Драганинци, Драгоевци, Марковци, Ничовци, Радунчовци, Русиновци, Стойновци, Стойчовци и пр. Ако се проследи родословното дърво на тези и други родове, ще стане ясно, че тези родове са съществували от векове в Борован. В същия този списък от 1614 г. е и данькоплатецът Обретен, който е означен като пришълец. В същност този Обретен е бил преселен наскоро от с. Чирен — рода Славковци. След Обретен в Борован се преселва и брат му Цено. От Обретен са произлезли Врачовци (те са били народни лечители), а от Цено са Славковци.^[11] В османския документ от 1614 г. са вписани и имената на петима грамотни свещеници от Борован. Те са: Георги, Неделко, Радослав, Стою и Харвес (името вероятно е сбъркано от преводача или е грешно записано). Вероятно още тогава в Борован е имало килийно училище? Всъщност този списък е само на мъже, обложени с данък от султанската власт. Тогава жените не са плащали данъци. Част от тези 325 мъже са били неженени, но останалите са имали съпруги, сестри и дъщери. Едно приблизително изчисляване на всичко това би ни показало едно голямо българско село в началото на XVII век.

Обр. 3. Глинена поставка за съдове с неустойчиви дъна, придобита от селището в местността Лапчовец.

Обр. 4. Моделирани от глина човешки фигури от праисторическото селище в местността Лапчовец — медно-каменна епоха.

Останките на друго едно средновековно българско селище се намират около извора Мургинец — югозападно непосредствено от Лапчовец. На това селище не са правени археологически разкопки, но на повърхността след оран се изравя керамика, която е характерна за българското средновековие. Намерени са и два железни меча, които датират от Второто българско царство. По всичко изглежда, че това селище е било разрушено от турските нашественици и жителите му са го напуснали. В османския документ от 1614 г. е записана мезрата Сухо кладенче с годишен приход 103 акчета. Мезра е арабска дума и означава „празно, обезлюдено селище и неговото землище“. Може да се предполага, че мезрата Сухо кладенче е средновековното селище около извора Мургинец, който през лятото обикновено пресъхва и сега.

[1] Документи за българската история, т. I. Архив на Найдено Геров — С. 1931. ↑

[2] Летоструй, къщний календар за 1873 г. — Виена, 1873. ↑

[3] Николов, Б. Праисторическото селище при с. Борован, Врачанско. — Известия на музеите в Северозападна България, т. 3, С., 1979, с. 11–33. ↑

[4] Николов, Б. Селища и некрополи от бронзовата епоха във Врачанско. — Списание Археология, 1964, кн. 2, с. 70, обр. 3. ↑

[5] Миков, Васил. Предисторически селища и находки в България. — С., 1933, с. 154. ↑

[6] Николов, Б. Тракийски паметници във Врачанско. — Известия на Археологическия институт при БАН, т. 28, С., 1965, с. 189, обр. 33 и 34. ↑

[7] Извори за българската история, т. 20, С., 1984, с. 51. ↑

[8] Пак там, с. 180. ↑

[9] Пак там, с. 289–291. ↑

[10] Андреевски, А. Най-старите сведения за Борован. Боровански лични имена през 1614 година. — Вестник „175 години Борованско училище“ — 24 май 1995 г., с. 7 и 8. ↑

[11] Сведенията за имената на местностите и родовете на Борован са взети от: 1. Вълчо Обретенов Ангелов — Обретенов от рода

Врачовци, роден през 1891 г. и Лило Ганов Беличовски, роден в 1864 г.
Тези анкети бяха проведени през 1955 г. и 1958 г. [↑](#)

БОРОВАНСКИТЕ РОДОВЕ

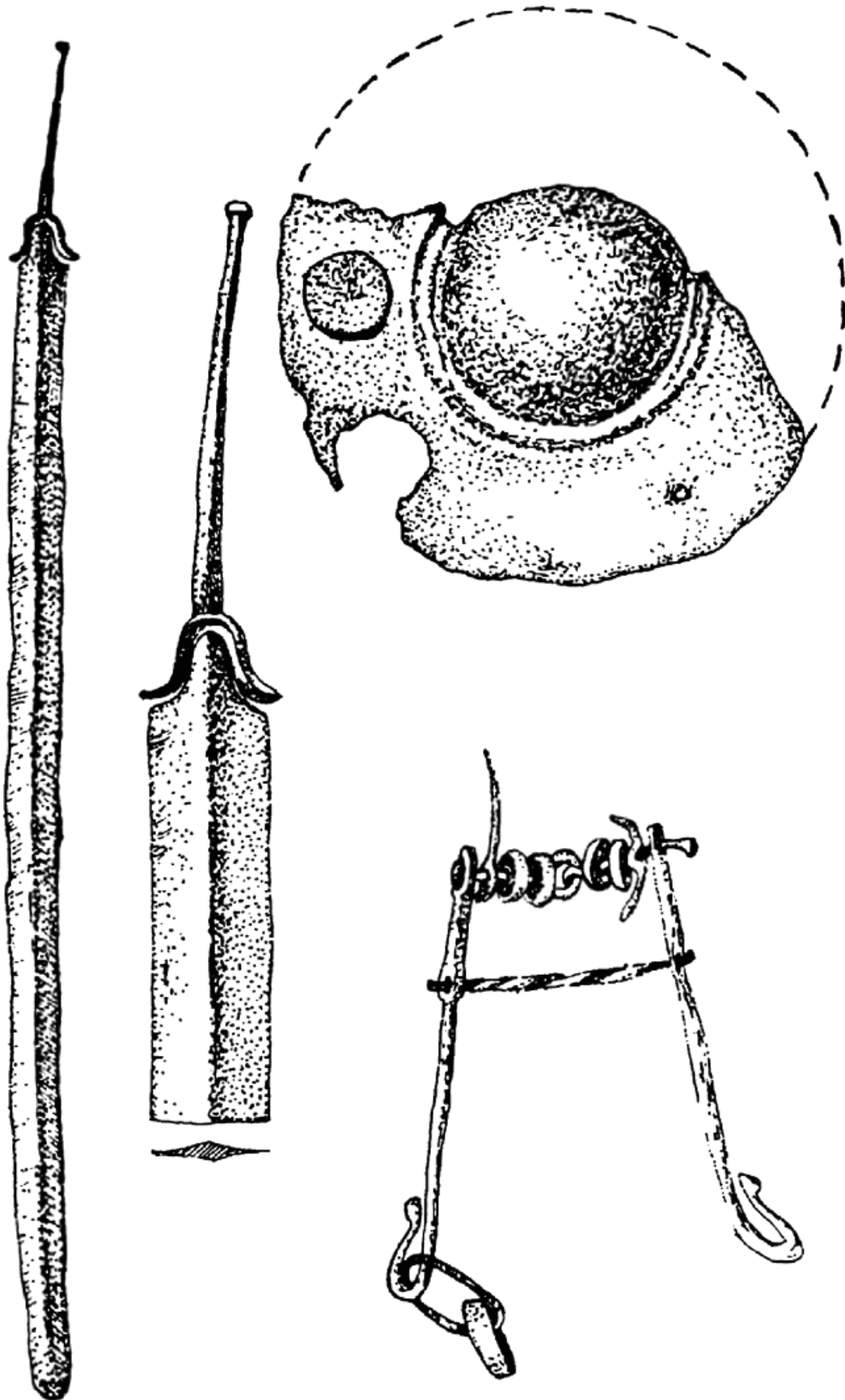
Стари боровански родове са: Андровци (от този род са Миндолете, Рандолете и Шандолете. От Андровци има изселени в с. Търнава, където се наричат също Андровци и в Кнежа, известни с името Шанданете). Друг стар род са Барфанчовци. Беличовци са също стар боровански род и от тях има изселени в с. Левчево. Следващи са Бекяре, Бецинци, Бичовци, Боянкинци, Братоевци, Бъзовци, Велчовци и Влашкоземците, които в 1829 г. се изселили в Молдова, но скоро се завърнали и един от братята останал в Добралево и от него са добралевските Вълчовци. Стар род са Вълковци, от които са Българете, Гарговци, Коцовци и Мангърете. Старият дом на Вълковци е бил на мястото на днешната община. От Вълковския род е казалията Вълчо Найденов, който е бил богат търговец и земевладелец. За него разполагаме с два оригинални документи: единият от 1872 г. за закупуване на земя, а другият от 1880 г. за уреждане на сметки. Вторият документ е изключително интересен, тъй като е написан собственоръчно от писателя възрожденец Цани Гинчев, който тогава е бил окръжен управител на Орехово — вж. приложението. Следващи стари родове са Върбанчовци, Върбовци, Вълчовци, Ганджинци, Ганецовци (от този род е художника Владимир Ганецовски), Геловци, Герговци (това е родът на академиците Георги Цанев и Румен Цанев и на професор доктор Милена Цанева). Следват Гойлаците, Градиняре, Гецовци, Дилчовци, Денчовци, Дзипалски, Доновски, Драганинци, Дренъовци, Дръвенияците (те избягали от кърджалийските жестокости в Румъния). На връщане един от братята останал в Алтимир и от него са алтимерските Буалкъовци. Други стари родове са Дунчовци (прапрадядото на тази фамилия е Радун от 1614 г. и Радунчо, а съкратено то е Дунчо), следват Замбовци, Кадиевци, Капельовци, Коновци, Кочовци, Кулкинци, Лалковци, Марковци (Конецовци), Милчовци, Мутинци, Муцовци, Найденовци, Неновци, Ничовци, Нонинци (от този род е първата киноактриса в България — Мара Нонинска). Следват Палибачийте, Панковци, Пачовци, Петрашковци, Пецановци,

Пираците, Попадинците, Поповци, Станинци, Станчовци, Сълковци (името на този род е от личното име Съло, умалително — Сълко, което е от старобългарската дума СЪЛЪ и означава „пратеник“ и отговаря на гръцкото Апостол). Стойновци са много стар род. Те избягали от кърджалийските банди у Влашко и на връщане техни братя останали в Алтимер. От тези братя са произлезли алтимерските родове Белчовци, Далбановци и Тарашоевци. Тук трябва да поясним, че тези оставания на семейства от боровански родове в други села, като Добралево и Алтимер, се дължат на това, че в тези села е имало малко жители, а много плодородна земя за обработване. Други стари боровански родове са Фезлийте, Хинковци, Целкинци, Чинкови и Янкулчовци^[1]. Това са старите родове в Борован, но, струва ми се, че има още пропуснати, въпреки нашето старание. Ако има някое родово име пропуснато, то нека първо да разпитат стари хора да не би да са от някой вече известен род и тогава да се обадят в читалището на Борован. Само така ще имаме един пълен списък на родовете.

*Обр. 5. Бойна брадва, излята от бронз, намерена на Васков чукар.
Средната бронзова епоха.*

ПРЕСЕЛНИЦИ в Борован. Освен Враховци и Славковци, които са преселени от Чирен през 1614 г., има още много. Те са: Арнаутете, които са българи от Албания и са дошли тук преди края на XVIII в. В един документ от 1809 г. е записано: „Да са знае каде що купуваме кошере за тамазлък у Борован от Цола Арнаутина — 6 оки за 67 гроша и от деда Цена Дървеняка — 1 ока за 14 гроша“^[2]. Други преселници са Андреевци, които дошли от Долна Кремена от тамошния род Лаковци. Те са вече голям род в Борован и към тях са Вълкачовци, Йотовци и Кръжовци. В една народна песен се казва: „Побегна село Кремена в големо село Борован...“ От с. Чирен по-късно са дошли Белинците, Белниколовци и Русиновци, а от с. Реселец са Русинчовци и Тодорчовци. От с. Веслец се преселват преди 250 г. Златановци. Тази род прави през 1987 г. родова среща и има написана книга за родословието (ръкописът е в читалище „Цани Иванов“ на с. Борован). От с. Тишевица се преселват Свещниковци и Муцовци, а от Горун махала — „Махалата“ — (днес гр. Пелово) идват Малджанете. От с. Оходен дошли Босаците, от с. Девене — Кискимете, а от с. Ветрен, Пазарджишко идват Гьоргьовци и от същото село една вдовица се омъжва за Сълко Тричков и довежда малолетният Симеон, от който сетне са Каластирете и Семьоновци (Герго, Крачун, Найдан, Пено и Трифонка, която се омъжва за Стойчо Дреня — на дядо Игнат Дренъовски — дядото). От с. Овча могила, Великотърновско, идват Цветковци. По същото време в края на XVIII и началото на XIX в. от същото село в село Баница се преселват родовете Гешовци, Дилковци, Кузовци и Първановци. Би трябвало да се проучи дали тези родове имат родственост с борованските Цветковци. От Гевгелийско (Македония) в средата на XIX в. дошли Воденичарете^[3]. Това са по-важните преселнически родове в Борован. Има и други по-късно дошли като Каленченете, но те чакат своя изследовател, а от с. Върбешница са Гюрмезовци.

Обр. 6. Желязно въоръжение на тракийски воин от Блъсната могила.

[1] Сведенията за имената на местностите и родовете на Борован са взети от: 1. Вълчо Обретенов Ангелов — Обретенов от рода Врачовци, роден през 1891 г. и Лило Ганов Беличовски, роден в 1864 г. Тези анкети бяха проведени през 1955 г. и 1958 г. ↑

[2] Сведенията за имената на местностите и родовете на Борован са взети от: 1. Вълчо Обретенов Ангелов — Обретенов от рода Врачовци, роден през 1891 г. и Лило Ганов Беличовски, роден в 1864 г. Тези анкети бяха проведени през 1955 г. и 1958 г. ↑

[3] Семейен архив на Хаджитошеви, т. I, 1984, с. 398. ↑

ИМЕТО НА СЕЛО БОРОВАН

Това селищно име се тълкуваше и осмисляше от „Боров хан“ според всезнайковците. Името Борован не е възможно в никакъв случай да произлезе от думата „балван“, както го обяснява един професор с целия си багаж по езикознание. Това не е възможно просто защото законите на българския език изобщо не позволяват промяната на „бал“ в „бор“. И така името на село Борован датира от ранното българско средновековие и е произлязло от изчезналото вече от употреба старинно име на човек, който се е казвал Борован. Дали този човек е бил основател на селото, негов храбър герой или владетел — това никога няма да бъде доказано. Вековете са покрили с прах една любопитна историческа истина. Така са изчезнали и старинните лични имена като: Бутан, Вадин, Добрал, Добруш, Драшан, Галатин, Гало, Лепо, Роман и др., които са запазени в имената на отделни селища във Врачанско. Личното име БОРОВАН е образувано от БОРО и -ОВАН, както са образувани имената Брато -ван, Добро -ван, Мило -ван, Радо -ван, Пръ -ван и пр. А пък БОРО е съкратено от двуосновното лично име БОРИВОЙ — „да бъде борец воин, да побеждава воини“. Личното име Борован е засвидетелствано в старобългарски писмени паметници от XIII в.^[1] Името се среща и в османски регистри за данъкоплатци българи. Така в един списък от 1670 г., който се отнася за жители от Разградско, е споменат българинът Борован, син на Пейко (вж. Турски документи от 1670 г. в Нар. библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, Ориент. отдел). След тази дата името Борован е вече изчезнало от употреба или се среща все по-рядко. Но това лично име е запазено в някои имена на местности като Борован кая — в землището на с. Църквище, Пирдопско, в Горни и Долни Борованец в землището на с. Якоруда, Разложко и др.^[2]

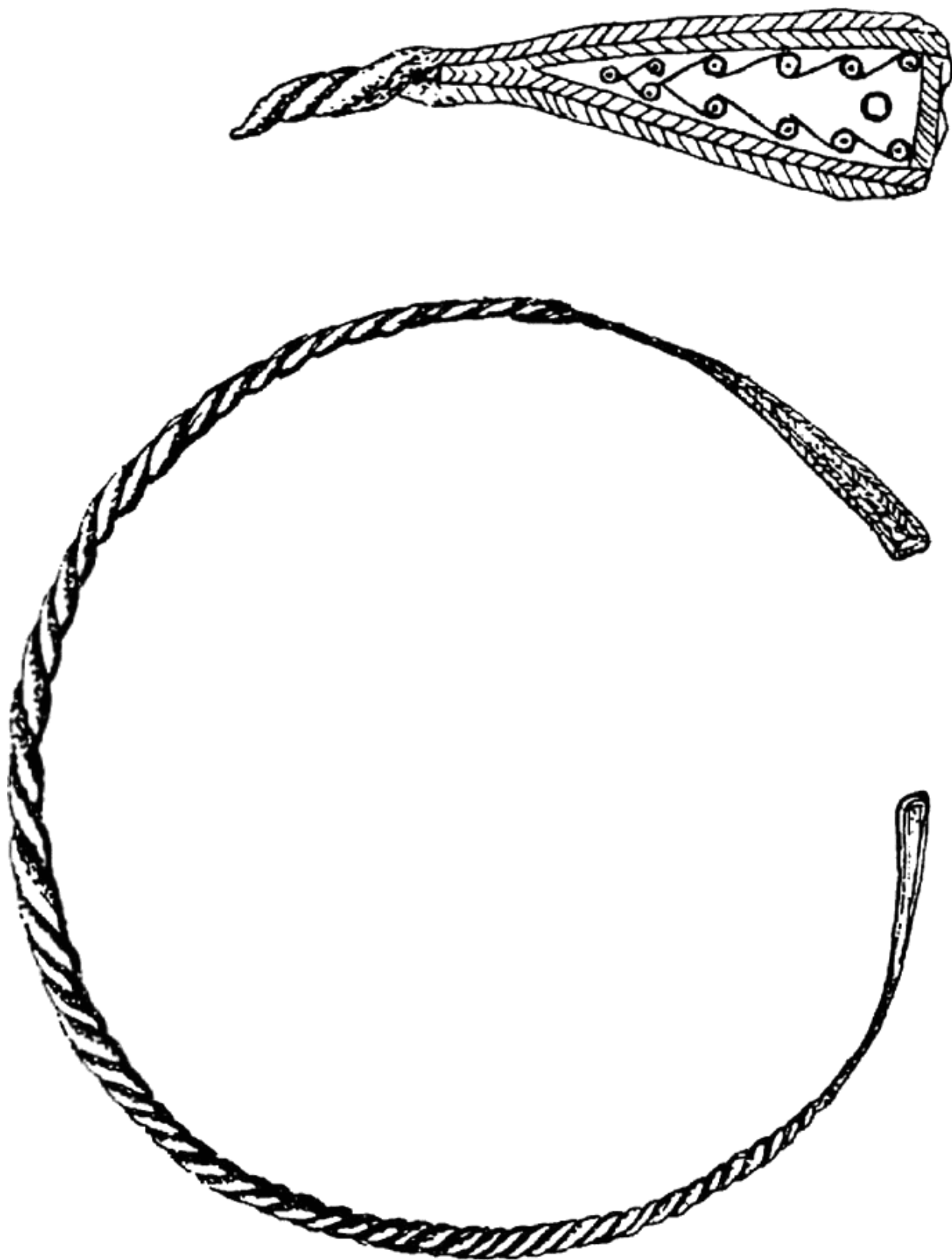
[1] Заимов, Йордан. Български именник. — С. 1983, изд. БАН, с. 30; Илчев, Ст. Речник на личните и фамилни имена у българите. — С. 1969, изд. БАН. ↑

[2] *Заимов, Й.* Местните имена в Пирдопско. — С. 1959, с. 124. ↑

УЧЕБНО И ЦЪРКОВНО ДЕЛО В БОРОВАН

Установено е с документ^[1], че учебното дело в Борован е започнало, вероятно след дълго прекъсване, през 1820 г. Тогава в Борован е съществувало килийно училище. Но има и една друга версия. Щом като в османския документ от 1614 г. са вписани имената на петима боровански свещеници, то е близко до ума да се предположи, че в Борован е имало килийно училище за подготовка на свещеници и учители в килийните училища още през първата половина на XVII в. и дори още по-рано. Такива училища е имало в по-будните селища още преди осемнадесети век (вж. Орловски, Ст. История на учебното дело във Врачанско. — Сп. Училищен преглед, С., 1904, кн. 7). Тези сведения за български училища в първите векове на робството са записани в някоя църковна книга при други някакви случаи. В османските архиви няма да ги намерим. Изследванията за първите и посетнешните учители в борованското училище не са завършени. Наскоро открихме една приписка върху църковна книга в църквата на с. Галиче. Написана е от ръката на учителя Георги Петков Кършигорски (1820–1913 г.) от с. Долна Кремена. За него се знае, че е учителствал в борованското училище, но не е уточнена годината. Приписката е следната: „Село Галиче, енорийски свещеник Георги Петков рукоположен на 1858 годин 17 мая хиляда осемстотин и петдесет и осма годин седамнайсети мая. Подписах аз свещеник Георги Петков Крашигорски“ Какво следва от приписката и от нашите проучвания, анкети с негови наследници и летописни книги на училища. Георги Петков се е учил в родното си село, в Черепишкия манастир и във Враца. Учителствал е няколко години в различни села и през 1847 г. първенци от с. Малорът го поканили да открие училище в селото. Той приема и е първият учител в с. Малорът в 1847 г.^[2] Георги Петков учителства в Малорът до Гергьовден на 1848 г. и на тази дата е спазарен за учител в с. Борован, където е оставил добри спомени. На връх Гергьовден 1851 г. той се уславя да открие училище в село Липница, Ореховско.^[3] От всичко това следва, че Георги Петков Кършигорски е

учителствувал в Борованското училище от месец май 1848 г. до Гергьовден на 1851 г. Според приетите тогава правила учебната година е започвала и завършвала на празника на Свети Георги Победоносец. Лятна ваканция за учениците не е имало. В с. Липница Георги Петков учителства до Гергьовден на 1854 г., след който празник става учител в с. Галиче. На 17 май 1858 г. приема свещенически сан в Галиче и служи до своята смърт. През 1913 г. в Галиче избухва холерна епидемия и всеки ден умират по няколко човека. Деветдесет и три годишния свещеник Георги Петков ги опява. Но се заразява от холера и умира. От приписката, която ни е оставил, знаем вече с точност кога е стоял учител в Борован. Ако се появят още нови документи ще бъде изградена пълна и точна хронология на учителите в борованското училище. До сега имаше точна дата за учителя Цено Иванов, който в 1872 г. е обучавал 50 момчета в две отделения.^[4]

Обр. 7. Сребърна торква с гравирани орнаменти от Блъсната могила.
Торквата е служила за украшение на шията на боеца. Датира от

преди 2200 години.

Няма и следа от старата средновековна църква на Борован от 1614 г. Стари хора си спомняха, че някакви градежи е имало на височинката източно от днешната община, но камъните са отдавна разграбени. Може би там да е била средновековната борованска църква, която са ограбили и разрушили кърджалийските банди в края на XVIII в. През 1834 г. борованчени построяват нова църква, която нарекли „Света Параскева“ Тя е била изградена върху основите на по-стара църква.^[5] Но тя скоро рухнала и в 1872 г. срещаме документ за борованската църква „Свети Никола“, в която са служили двамата свещеници поп Цветко и поп Иван Лилов.^[6]

[1] Статистика за училищата в Княжество България през учебната 1895/96 г. част II, основни училища. Подробности по общини и населени места. Издава Дирекция на статистиката. — С. 1898, с. 545 и 547. ↑

[2] *Илчев, Иван*. История на учебното дело в Ореховска околия. — Орехово, 1926, с. 12; *Георгиев, Ст.* и *Икономов, Т.* Пътеводител за Ореховската околия. — Издава Ореховско туристическо дружество „Дунавски турист“, Свищов, печатница на А. Н. Данков, 1904. ↑

[3] *Николов, Б.* Липница. — Враца, 1979, с. 25. ↑

[4] *Младенов, Тома*. Статистическо описание на Ореховското окръжие от Врачанската епархия в народно-черковно и училищно отношение през 1871 и 1872 г. — В: Летоструй или къщний календар за 1873 година, пета годишнина. Издава Хр. Г. Данов, печатница в гр. Виена, 1873, с. 58 и 59 ↑

[5] *Геров, Найден*. Списък на църквите и манастирите, намиращи се в епископия Враца, 16 юли 1860 г. — Документи за българската история, т. I, 1931. — Архив на Найден Геров, с. 153. ↑

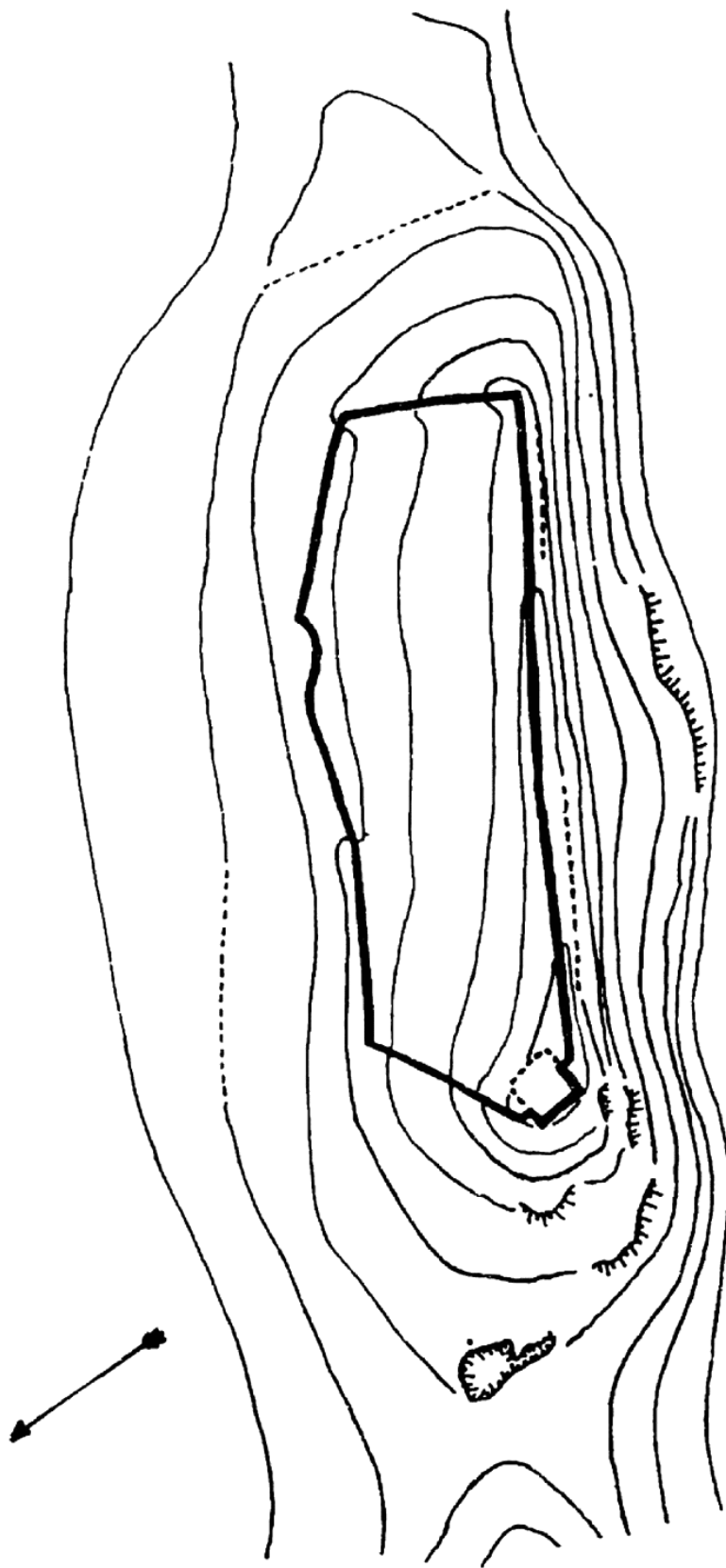
[6] *Младенов, Т.* Цит. съч., с. 59. ↑

ИМЕНА НА МЕСТНОСТИ В ЗЕМЛИЩЕТО НА БОРОВАН

Ба̀нишка ло̀ква, Ба̀рата, Ба̀рда̀ковица, Ба̀рски дол, Ба̀чището, Бе́кярец, Бе́кярска кошара, Бе́лосла̀тински пъ̀т, Бе́люва ло̀ква, Бе́лювица, Бе́клемето, Бе́л байрак, Би́карника, Би́лото, Би́чова кошара, Би́чова ло̀ква, Би́чова ту̀фа, Блѝсната мо̀гила, Бо̀жур маалѝ, Бо̀рован, Бо̀рованска мо̀гила, Бо̀сашка маалѝ, Бо̀станището, Бо̀тев пъ̀т, Бра̀нищата, Бра̀тковец, Бра̀ста, Бра̀стовете, Бро̀дѝ, Бру̀совица, Бру̀дарска кошара, Бру̀дото, Ва̀логѝ, Ва̀сков връ̀х, Ва̀сков чу̀кар, Ве́лково кла̀денче, Ве́лчов лѝг, Ве́лчова кошара, Ви́даркинска кошара, Во́денищата, Во́деничен пъ̀т, Во́йника, Влѝчка па̀дина, Влѝковѝец, Влѝчов ге́ран, Во́дениците, Вра́чанка (стар оброк на „Свети Вра̀чеве“), Вра̀човско бра̀нище, Вра̀чова трѝница, Врѝа, Врѝбѝ, Врѝбанов лѝг, Врѝбовско кла̀денче, Вѝловски ге́ран, Вѝрбанчовски кла̀денец, Вѝчовска дрѝмка, Га̀нджин връ̀х, Ге́лова кошара, Ге́ловец, Ге́нова ло̀ква, Ге́рговец, Ге́цковска кошара, Гло̀жа̀ка, Гове́дарски пъ̀т, Го̀раново бра̀нище, Го̀рниа край, Гра̀дището, Гро̀ба, Грѝстѝлника, Гу̀лчовец, Гу̀льовица, Гу̀дулец, Гѝбов дол, Да̀новец, Де́бело дрѝво, Де́венска междѝ, Де́венски пъ̀т, Де́венските лѝки, Де́до Не́дково кла̀денче, Де́кова ло̀ква, Де́нова ло̀ква, Де́ново бра̀нище, Де́нчово бра̀нище, Джу̀риловски пъ̀т, Ди́ковска маалѝ, Длѝгата ло̀ква, Длѝгиа ви́р, Длѝгото, До̀бралѝвски пъ̀т, До̀лната во́деница, До̀лния край, До̀лнокра̀йската чешмѝ, Дра̀ганинско бра̀нище, Дра̀гойца, Дре́нѝвов връ̀х, Дре́нѝето, Дре́нѝвска маалѝ, Дрѝмката, Дрѝмките, Же́нски ви́р, Же́рава ба̀ра, Же́равица, Жи́я, Жи́я маалѝ, За̀мбовска кошара, Ё́зерото, Ё́зерска па̀дина, Ё́зерски пъ̀т, Изва̀рковец, Йо̀товец, Йо̀товска па̀дина, Йо̀товското, Кава̀дѐвица, Ка̀лето, Ка̀льов връ̀х, Ка̀льов мост, Ка̀нтоня, Ки́ркова ло̀ква, Ки́салищата, Ки́скимското, Ки́тката, Клѝнѝето, Кне́зово то̀рище, Ко́евица, Ко̀ларица, Ко̀нджов връ̀х, Ко̀нова па̀дина, Ко̀нови язове, Ко̀новски яворе, Ко̀нски ви́р, Ко̀телчето, Ко̀шарите, Кра̀й сѐло, Кра̀йще, Кра̀чуля, Кре́мениш, Кри́виа пъ̀т, Кри́вуля, Кри́вулете, Кри́нѝовец, Ку̀зманка, Ку̀куме́ндова па̀дина, Ку̀лин ге́ран, Ку̀лчовец,

Кутелчето, Кърловец, Късата падина, Късова тръница, Късовица, Кюшѐ пирак, Лапчовец, Ливагето, Лиловско бранище, Липата, Липето, Лозарски път, Лозиата, Луканчовец, Лъгъ, Лъките, Малоратски път, Малоратски шума̀к, Мандрището, Марински геран, Маринско лива̀ге, Марков валог, Мѐча дупка, Мйков мост, Милчовска кошара, Милчовско бранище, Мильова круша, Мичова локва, Млаката, Млекан, Мливарски път, Могилата, Могилките, Мочурището, Мрътвините, Мрътвинѐта, Мульова круша, Мульова орница, Мульовица, Мургинец, Мутин дол, Над Езерото, Напоа, Ненчов (х)раст, Ненчов рѐт, Нешолец (Горен и Долен Нешолец), Нешолска падина, Нйнова локва, Нйчов лъг, Нйчова локва. Обрано полѐе, Обрещтѐ (от стб. *обврѝш* — „при върха“), Оградите, Оградището, Однянското (Оходянското), Олеванец (о — „при“ лева — „извор“ и -ец), Опашката (в края на землището), Опйнкъвец, Орѐавски път, Орѐшенското, Орниците, Орнича̀ка, Павловец, Павлова падина, Падината, Панчов требѐж, Панчово бранище, Парцѐлите, Петрашковица, Пеца̀нец, Пеца̀новско трънѐе, Пѐшовец, Пиздйнкъвец, Пйката, Пйклувец, Пирашки валог, Пйшурата, Пищовлийско кладенче, Плезй гъз (стрѐмен път на височина в Могилата — името е от типа „Дери вол“ — ще се изплезииш или ще се „одере“ вола, докато го изкачи), Плуговините, Попйшки път, Поповска воденица, Поповски геран, Поповско къщѐ, Потока, Прѐдливата локва, При Канто̀ня, Припека, Присадѐ, Присадска падина, Прокара, Просеча, Прѐцарски дол, Пчѐшки дол, Равнището, Равни поляни, Радова бара, Раствове, Рибинѐ, Рогозѐнски път, Рогѐ, Росните локви, Рупите, Русинчовски брест, Русинчовското, Садините, Самодйвска лива̀да, Самодйвска падина, Самодйвски кладенец, Сборно полѐе (тук се събират междите на Добралево, Търнава, Соколаре и Борован), Свѐщниковска падина, Свиначаша, Семьонѐвското, Сираковски път (сега е разоран, намирал се е между Жѐравица и Потока), Скѐта, Сладурковец, Слатина (извор с минерализирана вода), Совата, Соколарски път, Соколарското, Средорѐка, Станинското, Станчова поляна, Стойчовски расте, Стойчовска маалѐ, Стариа соват, Стоя̀нец, Стругарка, Стубеля, Сульова круша, Сульовица, Су(х)ата локва, Су(х)иа геран, Су(х)иа дол, Съева падина, Сълков геран, Сълкова туфа, Сълково бранище, Тарльовска маалѐ, Тарльовски расте, Тарльово бранище, Татарски грѐбища, Татарски орници, Татарски трапища, Тачово бранище, Тйев дол, Тйев

лъг, Тиев рът (от лично име Тихо, видоизменено от гръцкото Тихон „щастривец“), Тончовец, Тончовското, Торйщата, Торйщето, Торйщата, Точов камик, Трикляжденски път, Трънавски път, Тръняка, Тръпките, Тръпчылата, Туфата, Туфите, Турското, Узунска падина, Узунско торйще, Умата, Урушка локва, Усоето, Учйлищен фонд, Фезлийски яворе, Фезлийското, (Х)айдушка локва, (Х)айдушка падина, (Х)айдушка туфа, (Х)айдушко кладенче (сборно място на хайдуги), Цальова круша, Царския път, Цветковското, Целините, Целкина падина, Ценова туфа, Цера, Церака, Церов дол, Церова падина, Ченгенето, Четирите китки, Циганска круша, Цолёвица, Чиренски път, Чиренско полъе, Цольовица, Читалищни яворе, Чульовица (видоизменено от лично име Янчул), Шаварна, Шатърица (име на водна птица, гмурец — латинско име *Podiceps cristatus*), Шиндаровото, Шумака, Шумаците, Шумакарското, Язовете, Яворете, Язовините, Янкуловото, Янкулчовски вир, Яловарника, Ямите, Ярешника, Чуй петел.

Обр. 8. План на античната трако-римска крепост Градището на височината Борованска могила.

Общо 349 имена на местности, от които 25 окончават на -ец и 15 на -ица, което прави 11,46% от всички имена и е сигурен признак за тяхната старинност. Стари по произход и образуване са също и имената Бранище, Кавадèвица, Лапчовец, Мургинец, Обрецтъ, Олевàнец, Плезì гъз, Рупите, Слатина, Стубеля, Тръпките, Тръпчилата и др. От топонимията в землището на Борован се вижда, че имената са изгубили йотацията си и се изговаря Горниа и Долниа, вместо Гор̀ниа и Дол̀ниа, Длъ̀гиа, вместо Дъ̀лгиа, Кр̀виа, вместо Кр̀вия и пр. В лексиката на Борован преобладават западнобългарски названия като: мачка, вместо котка, варди са, вместо пази се, запри са, вместо стой, спри се, пце, вместо куче, съдрах, вместо скъсах и др. В Борован има една народна поговорка: „Кръпена др̀еа до̀дир нема“. В говора на борованчени няма „якане“ и в никакъв случай не се произнася начално и интервокално „х“. Изговаря се леп, дедо, вместо хляб, дядо; артиа и връа, вместо хартия и върхът, дреа, вместо дреха, тугла, вместо тухла и пр. Ударението в някои думи пада върху първата сричка и затова се произнася: водъ, главъ, душъ и пр. Когато ударението пада върху гласна наблюдаваме опростяване: връбъ, горъ, миризмъ. Ярko е изразено преминаването на съгласните „в“ в „л“ и „м“, например в гувно, вместо гумно, повна, вместо помна, слободно, вместо свободно и др. Често се среща метатезата: -ър, -ъл, която се променя в -ръ, -лъ, например: др̀во, връбъ, влък, мрътвинъ, тръ̀ница и др. От всичко това следва, че говорът на Борован принадлежи към северозападните български говори или по-точно към Белослатинско-Плевенския говор и се различава от Врачанския говор.

Говорът на Борован заслужава специално езиковедско изследване.

Село Борован е освободено от турско робство на 25 октомври (6 ноември нов стил) 1877 г. от лейб-гвардейския хусарски полк под командването на полковник барон Мейендорф. Борованчени посрещнали руските освободители с ликуване и радост.

... И ЗАПОЧВА НОВОТО ЛЕТОБРОЕНЕ НА БОРОВАН...

ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ №1

Приписка върху църковна книга от църквата на село Галиче:

„Село Галиче
енорийски свещеникъ
Георги Петковъ
руко положенъ
на 1858 годинъ 17 майа
хиляда осамъ стотин
и педесе и осма годинъ
седамъ наесети майа.

Подписахъ аз свещеникъ
Георги Петковъ
Крашигорски“.

Гурі талуга
є Норавка: Свободни
Теофіт Петров
рідко положен
на 1858 годинах 18 маї
хилда исамвистенне
апедка по слия година
седамнаесатма маїга

пови є ванзелне
162 пето вно цеков
1879 19 август
за зроча ~~200~~ 115

подо писатє аз Свободни
Туба КС-1001
Фасит

Обр. 9. Приписка на енорийския свещеник Георги Петков от 1858 година, който е учителствал в Борован от май 1848 г. до Гергьовден на 1851 г.

ПРИЛОЖЕНИЕ №2

Свидетелство за продажба на имот от малоратченина Христо Танков на Вълчо Найденов от Борован:

„въ година 1872: йулиа в 23 день азъ отъ долу потписаний давам това свидетелство на Вълчо Найденов отъ Буруванъ каквото му продадохъ една ливада сосъ землата барабаръ у малоратскио топракъ на межда с Буруванскио топкаръ на санъро комшиа Игнатъ Петков комшиа Тодоръ Танковъ от каде доло комшиа Цоно Вълковъ от каде падината и отъ едната страна е комшиа гора потъ писании буруванченин аладжията и тафия билъ затова давамъ това свидетелство при тия достоверни свидетели за увератно каквото зехси парите до една пара за гроша 600 и тапиите немахъ кога таму дадохъ това свидетелство та оставихме за после да имамъ право да му дамъ тапията азъ

Христо Танковъ
въ Малорътъ

свидетеле:

Петко Йовановъ

Герго Цбетковъ

Петарчо Герговъ

Вълко Стойовски

Петаръ Каленченино

Гено Ценков

Гешо Триклажденино

Йото Христакиовъ Буруванченино“

Върху свидетелството има два кръгли турски печати, а продавачът е ударил палеца.

Обр. 10. Свидетелство от 1872 г., за това, че Христо Танков от Малорад е продал ливада на Вълчо Найденов от Борован.

ПРИЛОЖЕНИЕ №3

Оригинално писмо на писателя Цани Гинчев — първият след Освобождението Окръжен Началник на окръг Орехово:

До Кмета въ село Борованъ
Щомъ приемите настоящето
ще привикате Г-на Вълчо Найденовъ
и ще му кажите да дойде незабавно
на 5 того въ управлението на земеделческата
касса за поправянието на сметките.

Окръжний Началникъ
Ц. Гинчевъ

1880 год. майя 3
Г Рахова

Писмото е подпечатено с кръгъл печат, околоръз на който се чете:

„ПЕЧ. НА НАЧАЛНИКА РАХОВСКОТО ОКРЪЖИЕ“

В средата на кръга в четири реда:

„ПЕЧАТЪ НА НАЧАЛНИКА РАХОВСКАГО
ОКРУГА“.

Върху обратната страна на листа на това писмо с друг почерк е написано:

обявлението

като Приемнахме отъ Горги Стражара на 7 този м. и
така я приемна Влъчко на часа.

с. Борован
К./мет/ Христо Цонов
/Гойлашки — б.м./.

1880 мая 7

До Кметамъ въ село Борованъ.

Щомъ приливите настояето
ще привикате г-на Вълча Начевъ,
ще му харесите да доведе незабавно
настого въ управленіе то на земледѣлческя
касса, да поправятъ то на сѣткя.

1880 год. Май
Т. Рахова

Окръженъ Началникъ
Гинчевъ

Обр. 11. Оригиналното писмо от писателя Цани Гинчев през 1880 г.
Окръжен началник на окръг Рахово до кмета в Борован.

Обявление

Като Пётлаха ме отъ
бори с турци в 7
час сутра на 7
1880 мае 7 с. дорев
КХ;
Цо.

Обр. 12. Обратната страна на писмото на Цани Гинчев с подписа на кмета на Борован Христо Цонов (Гойлашки).

ПРИЛОЖЕНИЕ №4

СПИСЪК НА ПАДНАЛИТЕ ЗА СВОБОДАТА НА ОТЕЧЕСТВОТО БОРОВАНЧЕНИ ВЪВ ВОЙНИТЕ 1885, 1912,
1913 И 1916–1918 ГОДИНИ

ДОЙРАН:

Ангел Обр. Враховски
Вълко К. Данчовски
Велко Г. Златковски
Гано Иванов Гетовски
Иван Лилов Бекярски
Иван Трифонов Иванов
Илия Костов Костовски
Иван Г. Босашки
Иван Ц. Тарльовски
Кръстьо Г. Златковски
Мито Н. Велков
Найден П. Неновски
Нино Коцов Белински
Цветко Ц. Букерешки
Панчо П. Петровски
Петър П. Петровски
Трифон Иванов Босашки
Цано Г. Пашовски
Цено С. Враховски
Цветко Г. Белниколовски

ДРЕНОВА ГЛАВА:

Вълчо Цв. Попадински
Никола Н. Топалски

ЛОЗЕНГРАД:

Величко В. Вельовски

КУЗЕН БРЕГ:

Димитър Хр. Ганджински
Спас Петров Върбовски

с. МИЧЕВО:

Петко Н. Ненков
Мито Анз. Миховски
Рашо Вълков Марински

КАЛА ТЕПЕ:

Димитър Л. Диковски
Иван Генов Геновски
Христо П. Свещниковски

ЛЕСКОВЕЦ:

Герго Хр. Риджалски
Йошко Н. Бецински
Христо Вълков Вълковски

ЧИДЕЛИ ВИСОЧИНИ:

Динко Ц. Свещниковски

ПРИЩИНА:

Антим П. Поповски

БИТОЛЯ:

Асо К. Реджов

ВРЪХ ДИНОЛОВ:

Вълчин Ив. Дикльовски

ОДРИН:

Иван В. Денчовски

КИЧЕВО:

Ибро К. Исмаилов

СКОПИЕ:

Иван Ст. Стойчовски

СУЛТАН ТЕПЕ:

Лукан Н. Градинарски

АЛБАНИЯ:

Цветко Т. Барфанчовски

ГЛОГОВЕЦ:

Цветко Ив. Първановски

КЮСТЕНДИЛ:

Цено М. Кръстев

ВРЪХ ДУБ:

Влъчко Д. Генчовски

с. ДУНЯ:

Ганчо В. Пановски

ДОЛЖДЕЛИ:

Иван В. Марковски

Цено П. Васински

с. ТРИВОЛИ:

Цветко Н. Вълчовски

Цветко Г. Вълвовски

Цветко П. Ганецовски

ЧАТАЛДЖА:

Ангел В. Пешеринков

Велчо Цв. Тарльовски

Гано Иванов Диковски

Гецо Н. Върбанчовски

Гецо Иванов Герговски

Доно В. Арнаутски

Денко Ст. Стойновски

Иван Трифонов Вельовски
Иван М. Лалковски
Крачун Г. Златковски
Коцо К. Нетовски
Кръстьо Хр. Макаровски
Цветко Т. Донов
Мило Тр. Стойновски
Никола Ив. Градинарски
Петър П. Пешлеевски
Пано П. Бичовски
Христо Т. Велчовски
Христо Г. Лалковски
Христо П. Стойновски
Христо П. Милчовски

ЧАУШЛИИ:

Мицо Т. Тодорчовски

БУЛИНО БЪРДО:

Марко Г. Атанасински

МАГАРЕВО:

Нино П. Пашовски
Найден Г. Симеонов

ДОБРИЧ:

Герго М. Лалковски

ПОБРЕГ:

Никола В. Вельовски
Цветко М. Бърдарски

ВРЪХ КИТКА:

Пеко К. Исмаилов
Сълко Тр. Сълковски

ДЕРВЕНТ:

Христо Г. Цветковски
Симеон Цв. Тарльовски
Ненко Н. Лесигерски
Влъчко В. Нонински
Трифон П. Белниколов

НЕГОТИН:
Никола Вълчков

ГОЛАШ:
Герго Крачуновски

БАБИН ЗЪБ:
Герго В. Велковски

ЦАРЕВЕЦ:
Рашо Илиев Босашки

с. БОГДАНЦИ:
Христо Т. Трифоновски

с. ОРЛЕ:
Христо Г. Вълвовски

гара ГРАДСКО:
Христо Г. Дренъовски

с. КОСТУРНО:
Цветко В. Дзипалски
Рашо Кр. Дзипалски
Петър Н. Милкински

ПОЧИНАЛИ ОТ РАНИТЕ СИ ИЛИ ОТ ЕПИДЕМИИ, ПРИДОБИТИ ПО ФРОНТОВЕТЕ:

Вълчо В. Станински
Ганчо В. Гачовски
Георги М. Миляков
Герго Д. Пецурков

Герго М. Въцковски
Гецо Ив. Върбанчовски
Дилко Иванов Вълчов
Денко В. Денчовски
Иван Г. Лаловски
Иван В. Трифонов
Иван Иванов Кържалейски
Коцо К. Коновски
Мицо С. Гетовски
Ненко П. Андреевски
Осман А. Рамаданов
Петко Иванов Бецински
Петър Л. Къчовски
Трифон Цв. Драганински
Христо В. Муцовски
Христо А. Риджалски
Цено Д. Лалковски
Вълко Н. Вълвовски
Мицо П. Париджански
Лили Махмудов
Ибро Усов

ЗАГИНАЛИ В ОТЕЧЕСТВЕНАТА ВОЙНА 1944–1945 Г.:

Кандидат-подофицер Йордан Митов Петков-Неновски от трета армейска бронираностребителна дружина. Роден на 20.1.1922 г. в Борован. Убит на 13 март 1945 г. край с. Шомодсоб, Унгария.

Редник Кръстьо Гергов Крачунов-Златков от четвърта армейска бронираностребителна дружина. Роден на 1.12.1914 г. в Борован. Загинал на 14.09.1944 г. в сраженията при Девебаир край село Гюешево, Кюстендилско.

Редник Младен Иванов Петров-Вълвовски от шеста рота на трети пехотен Бдински полк. Роден на 10.03.1920 г. в Борован. Убит на 8.09.1944 г. североизточно от гр. Куманово, Македония.

Редник Петко Лалов Недков-Коцовски от 59-ти пехотен Пирински полк. Роден на 23.10.1922 г. в Борован. Починал от тежките рани, получени на фронта на 14.03.1945 г. в 15-та армейска хирургическа болница в Унгария.

Санитарен подофицер Христо Стоянов Христов-Арнаутски, ротен фелдшер на пета ударна рота от 46-ти пехотен полк. Роден на 30.X.1914 г. в Борован. Убит на 2.XI.1944 г. при кота 1029 в Югославия.

Подофицер Цветко Костадинов Стефанов-Замбовски от 35-ти пехотен Врачански полк. Роден на 4.III.1918 г. в Борован. Загинал на 8.XI.1944 г. югозападно от гр. Подуево в Югославия.

Редник Петър Димитров Велковски. Няма данни кога и къде е убит.

Редник Христо Иванов Враховски. Няма данни и известия кога и къде е загинал.

ЗАГИНАЛИ В БОРБАТА ПРОТИВ КАПИТАЛИЗМА И ФАШИЗМА 1923–1944 Г.

Коста Петров Найденовски
Цани Иванов Вълковски
Никола Андреев Вълкачовски
Цветко Сълков Сълковски
Методи Тошев Тарльовски
Крум Цветков Беличовски
Ангел Йошков Бецински
Славко Трифонов Враховски
Тошка Петрова Стойновска
Рашо Трифонов Тарльовски
Цено Мишов Лалковски

БЕЛЕЖИТИ ДАТИ ОТ ИСТОРИЯТА НА БОРОВАН:

На 18 май (стар стил) в два часа след полунощ 1876 г. Ботевата чета пристига в Борован и отсяда на почивка около извора Герговец (каптиран по-късно като един от резервоарите на днешната Долнокрайска чешма). Към четата се присъединяват като водачи двама младежи от Борован, които сетне не са се завърнали в селото и са загинали в боевете на четата с турците. Единият младеж се е наричал Спас Влайчов, но името на другия не се помни.^[1]

На 12 юни 1902 г. е открита пощенска станция в Борован.
Народно читалище „Цани Иванов“ е основано през 1907 г.

На 25 март 1905 г. е учредено Земеделческо спестовно-заемно дружество „ОРАЧ“ с пръв председател свещеник Игнатий Тошев.^[2]

През 1941 г. Андрей Атанасов Кременски открива първото частно кино в Борован.

На 10 май 1948 г. е образувано ТКЗС „Първи май“ в Борован.

ДЪРВОДЕЛСКА КООПЕРАЦИЯ В БОРОВАН Е ОСНОВАНА НА 18.VIII.1948 г. на основата на Тишлерско сдружение със собствен магазин, създадена през 1930 г. от Герго Рашев Лалковски. Новата кооперация обединява всички дърводелци от селото.

ШИВАШКА КООПЕРАЦИЯ в Борован е основана на 20 май 1949 г.

БРЪСНАРСКА КООПЕРАЦИЯ — на 1.I.1950 г.

ОБУЩАРСКА КООПЕРАЦИЯ — на 20 май 1950 г.

На **ПЪРВИ МАЙ** 1951 г. всички производителни кооперации се обединяват в ЕДНА, носеща името „ПЪРВИ МАЙ“, по-късно преименувана в ТПК „Рашо Трифонов“, а днес тя е фирма „БОРТА“.

МАШИНОТРАКТОРНАТА СТАНЦИЯ В БОРОВАН започва да работи през 1951 г. Съществува до 1959 г., след което се преустройва, като стопанско предприятие „ВОДСТРОЙ“, днес **РЕМОНТЕН ЦЕХ НА „ВОДНО СТОПАНСТВО“ — ВРАЦА.**

МЕЛНИЦАТА по шосето за Малорад — собственост на ТКЗС е построена през 1962 г.

ЦЕХ ЗА РЕЗЕРВНИ ЧАСТИ, „Славко Враховски“, по-късно Предприятие за резервни части, а днес фирма „БОРОВАНМАШ“ се открива в 1975 г.

Цех към МК „ГАВРИЛ ГЕНОВ“ (днес фирма „УНИКА“ — ВРАЦА) се открива през 1982 г.

БОРОВАН става Център на селищна система (ОБЩИНА) от началото на 1978 г. В нейният състав влизат селата: Малоръд, Добралево, Сираково и Нивянин. Същата година е създаден и Аграрно-промишления комплекс, в чийто състав влизат кооперативните стопанства на същите села.

По-късно са изградени и различни общински структури.

СП „Благоустройство и комунално стопанство“ се създава през 1979 г.

На 1.II.1994 г. Васил Цветков Пановски откри в родното си село първата частна аптека.

ПЪРВАТА частна фирма „КОРМАНОВИ“ с предмет на дейност автомонтъорски и автотенекеджийски услуги и товарни превози е създадена на 9 май 1989 г.

НА ОСНОВАТА на бившето ТКЗС през 1992 г. са изградени частните производствени земеделски кооперации „Единство“ и „Младост“.

На 18.XI.1992 г. е регистрирана Частната производствена кооперация „БЪДЕЩЕ“.

На 12.V.1993 г. е регистрирана Кооперация по снабдяване и реализация на селскостопанска продукция „МЛАДОСТ“.

През 1994 г. е регистрирана Кооперация за производство и земеделски услуги „ЖИТЕН КЛАС“.

Частна земеделска кооперация „САТУРН“ е регистрирана през 1994 г.

ПЪРВОТО АКЦИОНЕРНО ДРУЖЕСТВО „АГРОБОР“ с деловото участие на различни фирми, Потребителната кооперация

„Орач“ и Общината открива ПЪРВИЯТ СИ ОБЕКТ — „МАНДРА“ на 14 октомври 1995 г.

ПЪРВИЯТ Боровански вестник „БАЧО КИРОВ ЛИСТ“ е издаден на 26.II.1945 г. по случай една година от гибелта на партизанина Крум Цветков Беличовски.

ПЪРВИЯТ ЮБИЛЕЕН вестник „БОРЧЕСКИ БОРОВАН“ е издаден през 1959 г. По-късно прераснал в многотиражен, излизащ два пъти месечно вестник „БОРЧЕСКИ БОРОВАН“, а след като Борован става център на общината излиза до 1990 под името „БОРБА“.

ПЪРВИЯТ ЮБИЛЕЕН ВЕСТНИК 140 ГОДИНИ БОРОВАНСКО УЧИЛИЩЕ — посветен на учебното дело излиза през 1960 г., последван по-късно от други издания за 150, 160, 170 и 175 ГОДИНИ ОТ ОТКРИВАНЕ НА ПЪРВОТО УЧИЛИЩЕ В СЕЛОТО.

През лятото на 1954 и 1957 г. в Борован — за района на МТС се издава от столични журналисти многотиражен вестник „На хлебния фронт“.

Първият избран кмет на с. Борован след Освобождението ни от турско робство в 1880 г. е Христо Цонов Гойлашки.

Първият свободно избран кмет след 9.IX.1944 г. в изборите през 1946 г. е Цветко Христов Беличовски.

Първият свободно избран кмет след 10.XI.1989 год. в изборите през 1991 год. е Петър Тодоров Цветковски.

ТЕ ПОСТАВИХА НАЧАЛОТО НА БОРОВАНСКАТА МЕСТНА ПРОМИШЛЕНОСТ

Първият дарак е бил собственост на Вълло Бецински. След него дараци са имали Петко Замбовски, Филип Коновски, в съдружие с Христо Донов Ганецовски и Христо Видаркински. Сегашният принадлежи на наследниците на Андрей Кременски, Герго Диковски, Вълло Милчовски и Ганчо Боянкински.

Модерно оборудвана маслобойна са притежавали като обща собственост Цано Станински, Иван Пеевски, Димитър Стоянов и Върбан Йотов.

Самоукият майстор Цветко Търговски е притежавал подвижна машина за приготвяне на фиде.

Маджунената фабрика на братята Борис и Захари Доновски започва да преработва захарна тръст през 1936 год. Те са притежавали и модерна маслобойна.

Влъчко Боянкински е притежавал циглена фабрика.

Братовчедите Иван и Георги Христови — Воденичарите са били собственици на Горната и долната мелници. На мястото на първата през 1962 година се изгражда днешната — собственост на бившето кооперативно стопанство, днес на Земеделска частна кооперация „Бъдеще“, а втората е била демонтирана. Днес е залята от селския язовир.

Начало на производството на прочутата БОРОВАНСКА БОЗА е поставено през 1897 год. от Петко Вълков Русиновски, който преди това е чиракувал 7 години в с. Джурилово при майстори-бозаджии, преселници от Албания. Той предава своя занаят на сина си Никола, упражнявал го точно 42 години. Той подготви и своя достоен заместник Венелин Николов Цветковски — сегашният...

ВИДНИ БОРОВАНЧЕНИ, ПРОСЛАВИЛИ РОДНИЯ КРАЙ И БЪЛГАРИЯ:

Академик Георги ЦАНЕВ
Академик Румен ЦАНЕВ
Академик Цено ХИНКОВСКИ
Професор Милена ЦАНЕВА
Професор Борис БЕЛНИКОЛОВ
Професор Георги ГРАДИНАРСКИ
Професор Мита ДУНЧОВСКА
Професор Петко БЕЦИНСКИ
Професор Петър БРАТОЕВ
Професор Христо НОНИНСКИ
Доцент Данаил ВРАЧОВСКИ
Доцент Димитър РАЙНОВСКИ
Доцент Василка ДИНОВСКА
Доцент Емил ЛАЛКОВСКИ

Доцент Иван КАДИЙСКИ
Доцент Славка МИЛЧОВСКА
Доцент Тодор ТАРЛЪОВСКИ
Генерал Ангел АНДРЕЕВ
Генерал Мицо ГЕТОВСКИ
Зам. министър Валентин ГАЦИНСКИ
Зам. министър инж. Христо ВЪЧОВСКИ
Полковник Цани СТОЙНОВСКИ — пръв инструктор на първия български космонавт Георги ИВАНОВ. Първият дипломат Димитър НЕНКОВ.

Първият фотограф — Харалампи КОВАЧЕВ.

Милка Петкова Русинчовска-МАНДОВА — автор на учебници и методически разработки по география за различните степени на училищата.

НАРОДНИ ПЕВЦИ, ПЕВИЦИ И ИНСТРУМЕНТАЛИСТИ:

Маша Белмустакова

Иван Пановски

Надка Пановска

Милка Пановска

Кирчо Цондоровски-Мецата

Маргарита Бецинска, Цено Босашки и Елена Андреевска — носители на златни медали от съборите на народното творчество в гр. Копривщица.

ПЪРВАТА БЪЛГАРСКА КИНОАКТРИСА — Мара Нонинска-Миятева — участничка във филма „Българан е галант“.

Борис Цветков Диновски — актьор от Врачански драматичен театър.

Лило Цветков Беличовски — кинорежисьор.

Тодор и Цено Райновски — първите циркови артисти — акробати — мотоциклетисти.

Д-р Васил Стойновски-Байко — борец срещу два политически режима — фашизма и тоталитаризма.

Христо Рашев Тарлъовски — първият и най-дългогодишен ръководител на кооперативното стопанство — 1948–1967 год.

Петър Кръстев Каленски — първият и единствен директор на машино-тракторната станция.

Иванчо Йотовски — първият борованчанин завършил висше образование.

Тома Цветков Златановски — дългогодишен съдия във Върховния съд на България.

Иван Вълв Кискимов е първият борованчанин завършил учителския институт за начални учители в гр. Силистра през 1894 г.

ОБЩЕСТВЕНИ СГРАДИ И ПАМЕТНИЦИ — ГОДИНИ НА ОТКРИВАНЕ

АДМИНИСТРАТИВНАТА СГРАДА НА ОБЩИНАТА — 1936 г.
ПАМЕТНИКА НА ЗАГИНАЛИТЕ ВЪВ ВОЙНИТЕ (в парка) — 1937 г.

СРЕДНО ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНО УЧИЛИЩЕ „ОТЕЦ ПАИСИЙ“ — 1939 г.

СКОВОТОВЪДНИЯ ДОМ — 1940 г.

СПТУ ПО АВТОТРАНСПОРТ „КОСТА ПЕТРОВ“ — 1960 г.

ТЪРГОВСКИЯ ДОМ — 1966 г.

ТПК — 1967 г.

БЕНЗИНОСТАНЦИЯТА — 1968 г.

ПАМЕТНИКА В ЦЕНТЪРА НА БОРОВАН — 1972 г.

НАРОДНО ЧИТАЛИЩЕ „ЦАНИ ИВАНОВ“ — 1972 г.

СГРАДАТА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ — 1976 г.

През пролетта на 1947 г. в западната част на борованското землище, тържествено бе направена първата копка на бъдещата железопътна линия ВРАЦА — ОРЯХОВО, която и до днес си остана недостроена и по всичко изглежда, че влак тук скоро няма да премине...

БОРОВАН В НАРОДНОТО ТВОРЧЕСТВО

СТОЯН И ПЕТКАНА

(НАРОДНА ПЕСЕН)

Кани са село да бега,
Кой горе, либе, кой доле.
Стоян Петкани говори:
Либе Петкано, Петкано,
Я речи, либе, майци си,
Майци си, либе, баща си,
На едно село да идем,
Та двама да са земеме.
Тъкмо е Стоян изрекъл,
Побегна село Кремена:
Петканин баща побегна
В големо село Борован.
Възкачил се млад Стоян
На Борованската могила,
Рудо си стадо пасеше
И с меден кавал свиреше
И като свиреше думаше:
„Месечко ле мил братец,
Като си грееш по света,
Видиш ли село Кремена —
Видиш ли либе Петкана?
Ходи ли както ходеше,
Пее ли както пееше?“
А месечко отговаря:
„Виждам мома Петкана:
Ходи си, както ходеше,
Носи се, както се носеше,
Пее си, както пееше,
Ала линее по тебе“...

Текстът и мелодията на тази песен са изпълнявани от
незабравимата народна певица МАША БЕЛМУСТАКОВА —
МАРИШКА БОСАШКА.

МЕСЕЧКО

(СЕДЕНКЯРСКА НАРОДНА ПЕСЕН)

*Месечко ле, месечинко ле,
Като ми грееш високо,
Видиш ли село Борован, (2)
Момите седенкюват ли
И мойто либе ходи ли, (2)
При друго либе седи ли
И мене забовари ли?
Месечко дума Стояну:
— Стояне ле, млад гурбетчийо,
Като ме питаш ша кажа:
Виждам си село Борован,
Кладът си моми седенки
И твойто либе тамо е, (2)
Зад седенкята седеше,
Тъжна си песен пееше,
Тебе, Стояне чакаше...*

Тази народна песен е записана от изпълнението на незабравимата борованска певица МАША ВЪЛЧЕВА БОСАШКА-БЕЛМУСТАКОВА, която почина през 1992 г.

ХИМН НА БОРОВАНСКОТО УЧИЛИЩЕ

Текст — Пенка Цанева-Бленика
Музика — Борис Ибришимов

*Науката завет е
от нашите деди:
дом пръв тук за просвета
от тях се изгради.*

*Припев:
През дни на тъмно робство
той бил е светъл фар
на бъдното потомство
от тях останал дар.*

*Той водил е народа
в борбата му до днес
за хляб и за свобода,
за правда и за чест.*

*Борци безбройни, смели,
излязоха от тук —
за светлото им дело
бъди достоен внук.*

12.XII.1995 г.
Враца

Автор: Б. Николов

[1] Андреевски, Ангел. Борованският район през Септември 1923. Спомени и документи. — Издателство на Отечествения фронт, С. 1988, 239 с. ↑

[2] Андреевски, Ангел. 75 години под кооперативното знаме 1908–1983. Кратка история на кооперация „Орач“ в с. Борован. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.